

Fran Levstik : Josip Jurčič

Seminarska naloga pri Slovenščini

UVOD

Slovenski prostor je bil kot mnogo stoletij nazaj tudi v 19. stoletju pretežno pod vladavino Habsburžanov in proti koncu stoletja že pod Avstro-Ogrsko. Jeziki uradov v habsburški monarhiji so bili nemščina, italijanščina, na Ogrskem pa latinščina. Da bi Jožef II. Svojo državo kar najbolj poenotil, je celo želel, da bi jezik uradov in šol postala samo nemščina. Toda slovenski kmet ali preprosti meščan, ki sta prišla v urad ali se znašla pred sodiščem, večinoma nista znala drugo kot slovenščino. Podobno je znal samo slovenščino slovenski otrok, ki je prvič prestopil šolski prag. Uradniki so vsak dan prihajali v stik s preprostimi ljudmi, zato so se morali naučiti vsaj nekaj slovenskega jezika, da so se lahko pogovarjali z njimi; v slovenščini pa je potekal pouk v prvem letu ali dveh šolanja, saj bi drugače otroci ničesar ne razumeli.

Tako so se Slovenci že v 18. stoletju začeli zavedati, da njihov jezik ni nič manj vreden kot ostali jeziki. Njihovo vnemo je še povečala uvedba splošne šolske obveznosti, ko je slovenščina postala jezik pouka v prvih šolskih razredih in je bilo treba zanj napisati učbenike. Tako se je nenadoma slovenska zavest pričela naglo prebujati v prsih mnogih izobražencev.

Ko se je v 19. stoletju slovenska kultura naglo širiti in ko so ljudje kot Prešeren, Slomšek in Bleiweis ter še nekateri drugi rekli, da ne bodo Iliri, da bodo ostali Slovenci in bodo imeli lastno slovensko kulturo, pa so se začele širiti zahteve po skupni domovini Sloveniji. Sprva je vse potekalo bolj potihoma, leta 1848, v revoluciji, ki ji pravimo tudi pomlad narodov, pa je izbruhnilo: »Konec fevdalizma! Svoboda, enakost, bratstvo za vse narode v cesarstvu! Hočemo Slovenijo!«

Prvi slovenski časopis smo dobili že leta 1797. To so bile Vodnikove novice, ki so po nekaj letih prenehale izhajati. Stalno pa imamo slovenske časopise od leta 1843, ko je Kranjska kmetijska družba začela izdajati Kmetijske in rokodelske novice. Marčna revolucija pa je prinesla svobodo in odpravila cenzuro in tako so posamezniki začeli razmišljati o ustanavljanju novih časopisov. Tako se pojavi prva literarna slovenska revija Slovenski glasnik, prvo slovensko politično glasilo Naprej, najpomembnejši časopis postane Slovenija, izide tudi prvi slovenski mladinski časopis Vedež in mnogi drugi kot Ljubljanski zvon, Slovenec,...

Vendar se žal slovenski prebujeni izobraženci kmalu ločijo na dva tabora; na konzervativne staro-Slovence in bolj liberalne mlado-Slovence, katerim sta se pridružila tudi Jurčič in Levstik. Proti koncu stoletja pa pride celo do močnega razcepa med njimi t.i. ločitve duhov, katerega povzroči Anton Mahnič. Ta razkol se je poznal tudi na literaturi.

JOSIP JURČIČ

Rodil se je 4. marca 1844 leta na Muljavi pri Stični, kot sin samostanskega kočijaža in bajtarja.

Po končani osnovni šoli je obiskoval gimnazijo v Ljubljani. Že v tem času se je seznanjal z domačo in tujo literaturo. Pisal je prve črtice in povesti. Po gimnaziji leta 1865 je šel na Dunaj, da bi študiral klasično filologijo. Ker mu je bilo pisateljstvo edini vir dohodkov, je moral študij po treh letih opustiti. Postal je urednik prvega slovenskega dnevnika Slovenski narod v Mariboru. Leta 1872 pa se je kot glavni urednik z listom vred preselil v Ljubljano. Tu je ob Levstiku postal osrednja oseba v slovenskem političnem in kulturnem življenju. Zaradi prenapornega dela in šibkega zdravja je mlad podlegel jetiki.

Umrli je 3. maja 1881 leta.

Jurčič je uvedel v slovensko slovstvo nove pripovedne oblike: pisal je črtice (Jesensko noč med slovenskimi polharji), pripovedke (Pripovedka o beli kači, Spomini na deda), povesti (Jurij Kozjak, Domen, Tihotapec, Sosedov sin, Golida). Napisal je prvi slovenski roman Deseti brat. V kasnejših letih so še izšli romani: Doktor Zober, Cvet in sad. Njegovo zadnje delo so Rokovnjači, pri katerem pa mu je smrt iztrgala pero iz rok in uspešno ga je dokončal Janko Kersnik. Prva slovenska žaloigra Tugomer je delno Jurčičevo delo, potem je izdal še dramo Veronika Deseniška.

Jurčič je v svojih delih pokazal, da zna dobro opazovati življenje. Dobro je risal kmečke značaje, v njihove socialne probleme pa se ni poglobljal. Predvsem ga je zanimalo slovensko narodnostno vprašanje.

Z romanom Deseti brat pa je razburkal literarne vode in prišel v konflikt s svojim dolgoletnim prijateljem Franom Levstikom. Poželej je mnogo pohval, vendar prav tako veliko kritik.

FRAN LEVSTIK

Pisatelj, pesnik in kritik Fran Levstik se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah 28. 9. 1831 in umrl 16. 11. 1887 v Ljubljani. Šolal se je v Velikih Laščah in v Ljubljani, kjer je 1853 končal gimnazijo. Študiral bogoslovje v Olomoucu (1854-55), izključen zaradi "pohujšljivosti" pesniške zbirke Pesmi (1854). Na

Dunaju je hotel študirati tehniko, a se je kmalu vrnil domov, kjer je bil domači učitelj pri Paceju (grad Turn) in Vilharju (grad Kalc), nato tajnik tržaške Slavjanske čitalnice, urednik lista Naprej, 1864-65 je bil prvi tajnik Slovenske matice, dve leti je delal pri Wolfovem slovarju, 1870 na Dunaju izdajal list Pavliha, nazadnje delal pri prevodu državnega zakonika (1871-72) in kot skriptor v licejski knjižnici.

Vsestransko Levstikovo kritično, publicistično in uredniško delovanje je močno vplivalo na literarno razpoloženje in na ideološke ter estetske spopade njegovega časa in generacije literarnih ustvarjalcev, kar se je kazalo v živahnih, ostrih literarnih polemikah in satiričnih člankih, v bojeviti korespondenci in v razhajanjih, ki so usmerjala snovna in oblikovna izhodišča za razvoj slovenske književnosti in gradila tudi nasprotujoče si poglede na literarno ustvarjanje najpomembnejših pisateljev tega časa. Levstikov prispevek k usmerjanju slovenske realistične pripovedne proze je esej Popotovanje iz Litije do Čateža (1858), v katerem je poleg pogovora o pomenu ljudskega izročila v ospredju predvsem avtorjevo razmišljanje o primerni, privlačni knjigi za slovenskega bralca, ki bi služila domoljubni vzgoji. Tovrstnemu namenu naj bi pisatelji ustregli z novelami, romani in dramatik o junaških trenutkih slovenske zgodovine (boji s Turki) in o socialnih temah, ki so značilne tudi za ljudsko epiko (rokovnjači, desetnica), s humorjem in s poudarjeno karakterizacijo in fabulo ("Prvo je značaj in znanje človeškega srca in pa, kako se zgodba razplete in razdrasa").

ODNOS MED PISATELJEMA

Odziv na desetega brata

Večjih odmevov na Jurčičev roman Deseti brat ni bilo. Komaj da se sem štejejo oznanila Janežiča v Slovenskem glasniku, kjer je delo označil kot zanimivo, prelepo in mikavno. Janežič se je pravzaprav izognil oceni z besedami: »...da preceni to lepo prikazen na polji lepoznanstvem v kratkem kako spretniše pero...«. Bleiweis je obljubil oceno takrat, ko bo roman v celoti objavljen; z besedami: »O Desetem bratu bomo govorili, ko bode roman ves natisnjen; Jurčičevo ime nam je porok, da bode delo dobro...«. Vendar kritike danes nikjer ne najdemo in težko je reči da jo je celo sam Jurčič kdaj ugledal. Je pa imel nekaj povsem nesmiselnega za pristaviti k priporočilu Levca, ki je pohvalil pisatelja. Ob njegove besede, da je lepa novela, dober roman itd. zanimivo berilo hladnejše krvi, pa se je obregnil tudi Levstik v svojem pismu, ki je bila tudi edina prava in tehtna kritika romana, katere pa ni namenil javnosti. Sporočil jo je samo Jurčiču v pismih 7. in 27. februarja 1868. Zakaj je ni hotel objaviti, mu je pojasnil v prvem pismu; med drugimi pa se je tudi zavedal, da njegova kritika bolj podčrtuje napake kot odlike, in ni hotel, da bi za take stvari še nezrela javnost njegovo oceno napak vzela.

Odlomki iz Levstikovega pisma Jurčiči; Ljubljana 7.2.1868:

»Tvoje dete »deseti brat« je porod ženijalnega očeta, a poleg vsega tega ima velike hibe, katerih se ti vendar nej treba plašiti, kajti še rasteš. Svetoval bi ti, da izkušaj priti, če kolikaj moreš, meu veči svetv družbah; seznani se posebno z mladimi ženskami! Ako se malo zaljubiš, tem bolje, kajti ne bojim se, da bi se v tem morji tvoj čolnič pogreznol. Ženski svet ti je še premalo znan, akopram te tudi tukaj tvoja darovitost sploh dobro vodi.

Če se ne motim, najslabše si načrtal Kvasa in Manico. Kvas je neukretnež, kakor vsa naša kmetska izobrazena mladina, prišedši z učilnih klopj.«

»Pa Manica? Stara je uže 23 let, in ne ljubi prvič. To vidimo iz tega, kako je v mrežo ona ujela Kvasa, ne Kvas nje. Pet besed o ljubezni z deklicoumno izpregovoriti, pa je dovolj, da se vidi, ali je uže ljubila ali ne. Torej ti še preporočam, da na ženstvo ti je bolje paziti. Manica je toliko stara, kolikor Kvas, ki misli dve leti ostati na gradu, potem štiri leta na Dunaji, a petega leta mu je treba, da se podoktori, dalje zopet kakih pet let, da se utrdi za ženitev, pa bode štel 35 let, in Manica-tudi 35! Grozna starost nemoženoj ženski! Ptičke so jej odpele, vijolice odcvele.»

»Moja sodba je ta, da si ženij, kateri si nej še našel prave mere, a najdeš jo gotovo, če ne opešaš, kar je pri nas tako rado, ter ako se potrudiš, svet in

človeško srce bolje in globokeje pregledati, da ne bodo tvoje knjige več tako inoplatne, kakor je »deseti brat«, kateri je poleg vsega tega do zdaj prvo ter največje slovensko delo te vrste.«

»Za zdaj samo toliko: imena tvojih ljudij mi nejsa po godi. Kvas je prevsakdanje, Kavez preneukretno in čudno, Piškav jako okorno, Krjavelj protivno čisto slovanskemu ušesu, in v srce me je sunulo, da se pošteni Martinek zove Spak. To so malosti, a vendar važne...Ne misli, da je vse enako, ali svojega junaka imenuješ Bingelj-bongelj, ali kako drugače.«

Ta kritika je Jurčiča v veliki meri prizadela. Odgovoril je, a žal pismo ni ohranjeno. Je pa zato ohranjeno Levstikovo drugo pismo kot odgovor na Jurčičevo, napisano 27.2.1868:

Odlomki:

»Žalost me je presunola, ko sem videl, kako globoko sem te ranil, česar jaz nikakor nejsam bil namenjen. Saj ta stvar nej tako huda, kako se tebi vidi.«

»Žal mi je tudi, da sem ti otroval veselje do »Cveta in Sadu«. Iz glave si izbij te misli, ter moški delaj! Tudi tega ne veruj, da je zate uže vse izgubljeno.«

Romana se je dotaknil po desetih letih še drugi član mlado-slovenske trojice, Josip Stritar:

»Koliko je pač pri nas umetniških del, da bi bila tako razširjena, tako povsod znana in brana, po vsej slovenski domovini, kakor je Jurčičev 'Deseti brat' ali pa 'Sosedov sin'?«

Izdaja almanaha Mladika

Na Jurčičevo iniciativo se je spočela ideja za izdajo almanaha Mladika; avtorji tega plodnega projekta pa naj bi bili Jurčič, Levec in Stritar. Seveda pa je bilo pred samo izdajo veliko postoriti in konec leta 1867 ali v začetku leta 1868 je pisal Jurčič z Dunaja Levstiku v Ljubljano pismo, ki žal ni ohranjeno, s katerim je poslal pokrovitelju »mlado-slovenske« literature v kritiko svojega ravno natisnjenega 'Desetega brata'. Ta isto pismo je najverjetneje vsebovalo prvo Jurčičevo poročilo o nameri, da izdata s Stritarjem nekaj almanah, ki naj bi mu Levstik poskušal dobiti za založnika Giontinija v Ljubljani. Poleg tega pa mu je tudi ponudil, da prispeva nekaj svojih še nenatisnjenih pesmi. Iz korespondence, ki se je razvila med Stritarjem in Jurčičem na eni strani ter Levstikom na drugi, zvemo v bistvu kakšne namene je imela trojica z izdajo almanaha. Levstik se je predvsem zavzemal za boj proti staro-Slovincem.

Almanah ni šel v tako kratkem roku kot do predvideli, saj je Jurčič med zadnjimi oddal svoje spise, do katerih je zaradi Levstikove kritike postal izredno samokritičen in je zato čakal na popravke svojih sodelavcev. Poleg tega so se pojavile težave že pri založniku, saj se znani Giontiani ni upal prevzeti razvpiti almanah. Kasneje pa so se pojavile še težave s tiskanje in izbiro papirja ter oblike, kar je Levec jasno izrazil v svojem pismu Jurčiču na Dunaj, da bi zelo rad njegovo mnenje oz. da je njegovo mnenje najpomembnejše.

Naposled pa je poleti leta 1868 Jurčič zapustil Ljubljano in odšel v Maribor, kjer se je med drugim tudi za nekaj časa skrnil pred tehničnim urednikom 'Mladike', Levstikom, zastonj čakajočim na rokopis zadnjega dela njegovega 'Sosedovega sina'. Prav tako se je mladi pisatelj izginil pred Stritarjem, ki je imel z njim drugačne namene kot so bili pričakovani. Stritar se je namreč hotel vseliti skupaj z Jurčičem, ki ni bil niti malo ekonomičen človek, z namenom da bi mu pomagal in da skupaj delala.

Tako so se začeli meseci tišine, saj ni nikomur odgovarjal na pisma in Levstik je še vedno nestrpno čakal na 'Sosedovega sina', čeprav je Jurčič v nekaterih pismih Stritarju zatrjeval, da je že dokončal težko dočakano delo in ga odposlal, kar je povzročilo močno jezo pri Stritarju, ko je izvedel, da nič od tega ne drži. Odnos med vsemi tremi se je očitno razmajal in tako nekoč trdno povezana prijatelja Levstik in Jurčič se znajdetata na razmajanih tleh. Vendar se mu v pismu, ki je bilo poslano konec oktobra 1868, skupaj s težko dočakanim delom povesti tudi opraviči in prizna svoje grehe.

Mladika je končno izšla konec novembra istega leta in je postala tako rekoč programatični dokument novo-slovenske pisateljske generacije.

ZAKLJUČEK

Levstikov literarni program 'Popotovanje od Litije do Čateža', je močno vplival na Jurčiča in njegovo ustvarjanje, saj je bil Levstik eden izmed njegovih vzorov in spoštovanih prijateljev. Poskušal se je tem bolj držati navodil iz programa ter vpletal priporočeno snov v svoj odmevni roman. Prav zato ga je kritikova konstruktivna, vendar zanj izredno trpka ocena prizadela in vplivala na nadaljnji odnos med pisateljema. Jurčičev nepojasnen pobeg v Mariboru je le del njegove izredno zanimive narave, vendar si ga jaz razlagam na bolj preprostejši način. Mlad pisatelj, ki je pod stalnim pritiskom kot urednik ali pa le literat, se lahko zlahka zlomi pod ostro kritiko prijatelja. Seveda mu je to pustilo čut negotovosti in je ravno zaradi tega odlašal s predajo svojih spisov. Prestrašila ga je tudi Stritarjeva ideja o skupnem življenju. Vsi ti različni faktorji pa so vplivali na odnos med dvema zelo pomembnima možema slovenske literature, ki sta na koncu celotne zmešnjave morebiti res stala na majavih tleh prijateljstva in sodelovanja.

LITERATURA

- Matjaž Kmecl (1981): ROJSTVO SLOVENSKEGA ROMANA, Lj., Mladinska knjiga
- Dr. Ivan Prijatelj (1925) : JURČIČEVI ZBRANI SPISI-4.ZVEZEK, Ljubljana, Tiskovna zadruga
- Stane Granda (1999): HOČEMO SLOVENIJO, Ljubljana, Mladinska knjiga
- Janez Logar (1965): ZBRANO DELO-JOSIP JURČIČ-3. KNJIGA, Ljubljana, DZS

KAZALO

.....	1
UVOD.....	2
JOSIP JURČIČ.....	3
FRAN LEVSTIK.....	3
ODNOS MED PISATELJEMA.....	5
Odziv na desetega brata.....	5
Izdaja almanaha Mladika.....	7
ZAKLJUČEK.....	8
LITERATURA.....	8
KAZALO.....	9